

N A Š A Š O L A

M E D V O J N O

Šolsko leto 1981/82

KROŠEK ZA OBUJANJE TRADICIJE
NOS NA OŠ IVAN EKVARČA
MENTOR: M. Lenka Zuparčič

Tudi zagorska mladina je bila v letih 1941 - 1945 brez šolske vzgoje in pouka v materinščini, imela je sicer prva tri leta okupacijske šolstva, vendar v nemški okupirani šoli.

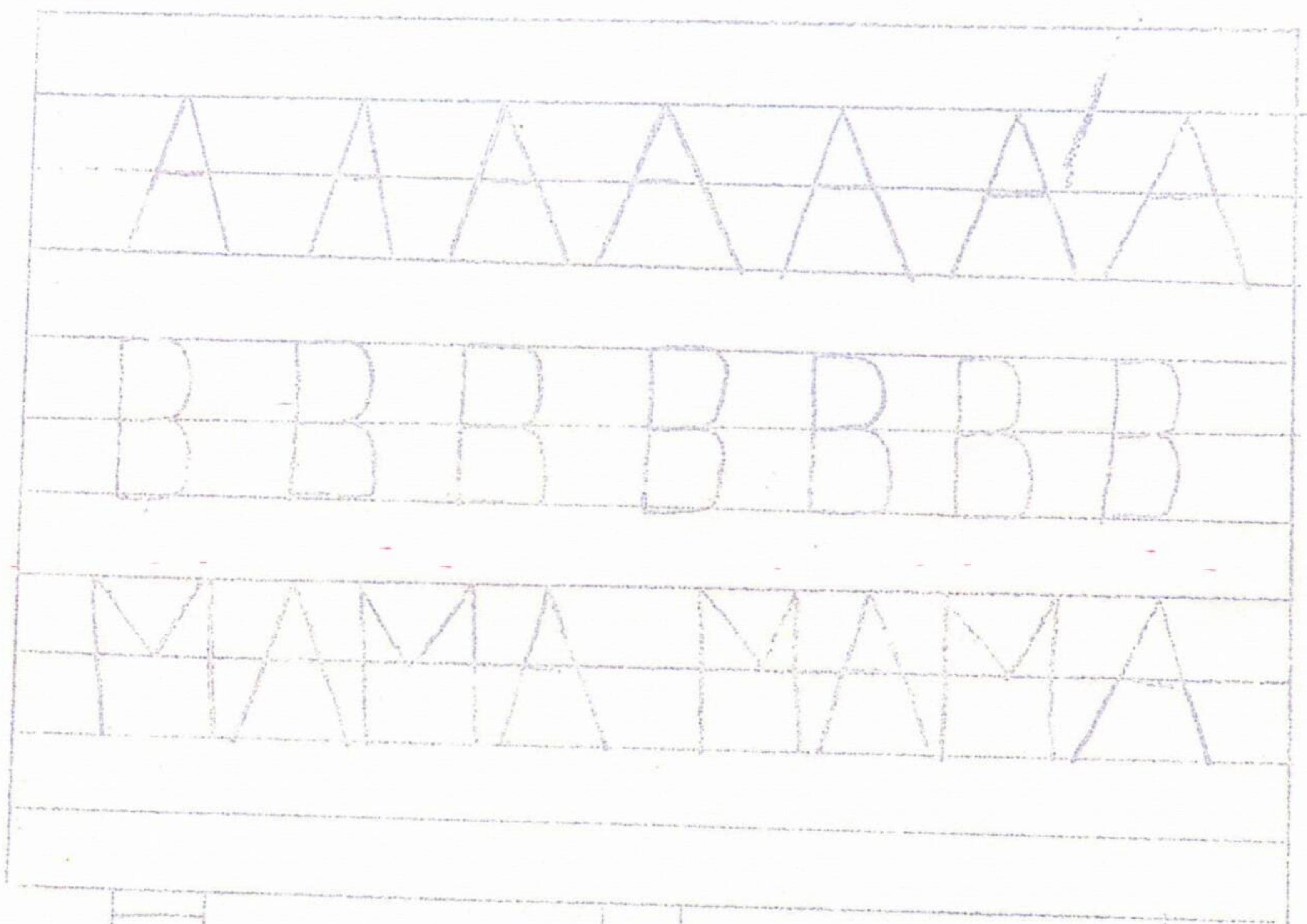
26. marca 1941 so imeli učenci višjih razredov zagorske šole v Vinah predavanje o zatiranju češpljevega kaparja. Ko so se vrnili v Zagorje, so že videli na javnih zgradbah jugoslovanske zastave, ki so oznanjale, da je Jugoslavija pristopila k osi Rim - Berlin - Tokio. Tudi novo imenovani kralj Jugoslavije Peter II. Karađorđević ni razveljavil pristopa Jugoslavije k trojnemu paktu, ki je bil podpisan 25. marca 1941. Pod temi vtisi je pouk sicer potekal še normalno po urniku, toda obravnavali so največ le dnevne dogodke. Kot učilo se navadno uporabljali le zemljevid in časopise. 28. marca je bila na zagorski šoli našnja učiteljska konferenca, 31. marca pa so morali po nalogu oblasti prekiniti s poukom, ker so šolske proslave dali na raspolago jugoslovanski vojski. S tem je bil na zagorski šoli ukinjen pouk v slovenskem jeziku za dolge dobo štirih let.

Učitelji in učenci so bili prepričani, da šole zapuščajo le za kratek čas in da se bodo vrnili v svoje razrede najkasneje z novim šolskim letom. Nihče ni slutil, kaj čaka posameznike, šole, zagorske kotline, našo domovino in celo Evropo.

Nenaden vpad nemške vojne sile v Jugoslavijo je zelo presenetil tudi učitelje na naši šoli. 11. aprila ob treh popoldne je prihrumel brez hrupa iz Trbovelj prvo nemško motorno kolo z vojakom v sivozeleni uniformi, oboroženim do zob in čelado na glavi. Za njim sta privozila dva avtomobila. Ustavili so se v središču Zagorja, kjer so jih pozdravili domači petekolonaši: dr. Scheichenbauer (občinski tajnik), Viktor Müller (trgovec), Josip Ernojo (trgovec), Viktor Guša (trgovec). V imenu reicha in Hitlerja je prevzel vojaško oblast v Zagorju šupan dr. Scheichenbauer. V mestu so takoj izginili slovenski napisi. Zagorje so preimenovali v Edlingen, zaplenjeni so bili radioaparati, izropali so vse zaloge živil in podobno. Učiteljske se zadržali, da so od hiše do hiše popisovali ljudi in po nemškem sistemu določali plemo osiroma vazo. Ugotavljali so tudi menke, plehke osebnosti. Marsikak primer se je v strahu pred posledicami satekel v svojem redovniku daleč nazaj in klicali na pomoč svoje pradede iz stare Avstrije. Namesto ene črke so se poslužili treh (š = sch ali j = h; Jerman = Herman itd.).

Učitelji so bili ves čas pod strogo nemško kontrolo. 23. aprila so jih poklicali v šolo. V konferenčni sobi so jih postavili v vrsto. Nov nemški šolski svetnik Lorens iz Laškega je nanje vpil in kričal, kako se jim obetajo boljši časi. Takratni šolski upravitelj Vinka Guna je moral oddati Nemcem vse uradno šolsko dokumentacijo.

1. maja so Nemci priredili velike proslave v Šolskem domu, toda učitelji naše šole se tega slavlja niso udeležili. Že 3. maja je moral šolski upravitelj oddati šupanu kiguše šole, 12. maja pa so aretirali šest učiteljev naše šole: Marijo Guna, Vinka Guna, Vido Knešpol, Adolberta Potočnika, Gabrijelo Potočnik, Zinko Vrščaj in Ans Gimsan s Topliške šole. Vse so odpeljali v laške saporje.

Tov. Marijo Guna so iz laških zaporov odpeljali prek Maribora in Sarajeva v Šumadijo. Tam se je preživljala s težkim fizičnim delom. V Zagorje se je vrnila 1945. leta s prepričanjem, da vojna le malokoga popravi.

Učiteljica Vido Kneisel pa so po aretaciji odpeljali prav tako v laške zapore, od tam pa v Celje. Pretepanje, brenanje, bičanje gostapovcev ter večkratno zasiljevanje je bilo na dnevnem redu. 28. junija so aretirane odpeljali v Reichenburg in do 21. avgusta so čakali na transport. Približno 600 utrujenih in lačnih Slovencev so odpeljali v Slavensko Polje. Vido Kneisel je bila dodeljena pravoslavnemu kmetu Pokrajcu. Pomagala mu je na polju in travnikih v upanju, da bo dobila kmalu svezko z domačimi v Ljubljani. Le-ti so ji poslali denar in dokumente, tako da se je 29. novembra 1941 vrnila v Ljubljano in tam dočkala osvoboditev. V letu 1942 se je vključila v OF, po končani vojni pa nadaljevala s poučevanjem na stari šoli v Zagorju.

Adalbert Potočnik je že 28. marca 1941 dobil mobilizacijski poziv. Javiti se je moral v Novi Gradiski, kjer je tudi doživel napad na Jugoslavijo in kapitulacijo stare jugoslovanske vojske. Kmalu so ga aretirali ustaši, vendar se mu 20. aprila dovolili, da je zapustil mesto. Vrniti se je v Zagorje, kjer so ga z ženo Gabrijele 12. maja aretirali Nemci. Odpeljali se oba v laške zapore. Izpustili so ju s pogojem, da on sprejme službo na rudniku kot tehnični risar. Vsa leta vojne je materialno in denarno podpiral borce za svobodo.

Zinka Vrščaj je sicer poznala germansko surovost že iz 1. svetovne vojne, vendar je bila ob aretaciji 12. maja 1941 presenečena nad nemško oholostjo in nadutostjo. Šest tednov je v laških zaporih čistila umazan parket, okna po pisarnah in kasarnah, nato pa je bila s transportom poslana v Srbijo. Po štirih dneh vožnje je skupaj z drugimi prispela v Sevojno. Srbska nedolžna oblast jih je porazdelila po hišah oziroma kmetijah. Zinka je kmetovala v neredoviti hrbovski kmetiji, kjer je vedno primanjkovalo hrane. Vsa leta je bila bolj lačna kot sita, vendar je dočkala zlom okupatorja.

Lojze Kolenc ni bil izseljen. Hčerka Breda je bila zaposlena v lekarni, ki je bila last žene dr. Scheichenbenerja. Zaradi tega so ga obdržali doma. Obdeloval je svoje posestvo, vendar brez prave volje, saj je bila temna usoda Slovencev posrebnjša od vrta, travnika in sadovnjaka. Sin Dušan je sodeloval s partizani in bil zato izgnan v koncentracijsko taborišče Lipko, sin Četomir pa je preživljal težke čase v italijanskem taborišču Treviso; po kapitulaciji Italije se je boril kot partizan vse do osvoboditve. Hčerka Breda pa je partizane zalagala z zdravili in sanitetnim materialom vse do julija 1944, ko je tudi sama odšla v partizane.

Tov. Mihaela Černeš tudi ni bila izseljena. Po osmih mesecih brezdelja se je zaposlila kot pomožno pisarniško moč na rudniku.

France Ilun je s svojo družino zapustil Zagorje in se preselil k očetu na Dolanjsko. Osnovil je hrambeno prostipanje s našim slovenskim narodom - pobijanje nedolžnih, pošiljanje vasa, deportacije v taborišča itd. Tudi sam je bil interniran v Treviso, po kapitulaciji Italije pa je sodeloval v NOV.

Že junija 1941 so prišli prvi nemški učitelji z nalogo, da uresničajo Hitlerjevo zahtevo in preimajo Spodnjo Štajersko. 5. junija 1941 je bila odprta nemška šola. Otroci, vajeni domačega učiteljstva, so zaprepaščeno gledali tuje obraze in poslušali neznan jezik. Učitelji so začeli smiljevati svoje znanje, toda svo slovenskih strok niso nikoli osvojili. Takoj so pregledali učiteljsko in šolarsko knjižnico, učne knjige, arhive in učila. Knjige so raztrgali in jih odpoljali v papirnico v Hadeče. Nove učne moči so se zelo prizadevale širiti nemški jezik, uspehov pa zaradi zavednosti slovenskega prebivalstva niso imeli. Učni uspeh v šoli je bil prav tako slab, učenci pa so k pouku prihajali neredno. V šolskem letu 1942 - 1943 na šoli ni bilo posebnih dogodkov.

1. maja 1943 je nastopil kot šolski upravitelj Josip Holcner. Ta je bil sgrisen človek, ki je oboževal Hitlerja. Bil pa je zelo delaven in ni zapustil šole niti med počitnicami. Takrat so v okolici Zagorja še delovale večje partizanske skupine. Holcner je zaščitil tudi mnoge kontrarevolucionarje, ki so bežali pred partizani.

Šolsko leto 43-44 se je začelo normalno, že oktobra pa so šole spremenili v policijsko - vojaško postojanko. To se je vlečlo prek zime in pouku sta bili namenjeni le še dva učilnici. Šolsko leto so zaključili 30. junija in učitelji so bili zelo zadovoljni, da so lahko zapustili Zasavje.

Februarja 1945 so šole zasečili Nemci in šolske poslopje spremenili v bunker. Okna so zasidali do polovice, prav tako vhod v šolsko stavbo in sicer z odprtinami za streljanje. V šole vse do osvoboditve ni imej nihče vstopa.

Šolska stavba je bila po osvoboditvi prazna. V učilnicah so bile postelje, na posteljah je ležalo vse mogoče, na tleh je bilo razmetano orožje, municija in na mizah ostanki hrane. Žalosten je bil pogled na prazne omare v knjižnici, saj je bilo uničenih od 800 do 1000 knjig in približno 1500 - 2000 šolskih zbornikov. Na šoli, kjer je bilo pred vojno za 12 razredov šolskih klopi, jih je ostalo po štiriletnem suženjstvu le še za 2 razreda. Znano je, da so vojaki pokurili 150 - 170 šolskih klopi, na šolskih tablah pa so klali prašiče. Šolska okna so bila skoraj brez šip.

Neprimerno večjo škodo pa je utrpela šolska mladina, ki je težko nadoknadila izgubljena šolska leta.

V juniju 1945 so v naglici uredili oziroma očistili šole. Prebarvali so vse šolske prostore in hodnike. Šolske klopi so deloma zamenjale gostilniške mize in klopi. Oprostil so štiri učilnice in 30. julija slovesno odprli šole v osvobojenem Zagorju. Otroci so se zbrali v lepo okrašenih učilnicah in za uvod zapeli pesem "Hej Slovani."

O teh šolskih dneh na naši šoli med vojno smo se pogovarjali z nekaterimi učenci takratne nemške šole. Omenjali smo naslednje Zagorjane: Ano Kobilšek, Ivana Gorence, Milana Kovač, Milana Kastelica, Miro Popotnik, Jožeta Drnovšek, Martino Kos, Jožeta Spošenak, Branka Repovž in Ivana Repovž. Omenjeni tovariši in tovarišice so torej hodili v nemško osnovno šolo - Deutsch folkstisch schule, in sicer od 1. do 4. razreda. Vsi se spominjajo učiteljev, ki so znali in tudi govorili le nemško. Tudi šolske knjige so bile napisane samo v nemškem jeziku. Na naslovni strani učbenikov je bila Hitlerjeva slika. Pisali so sicer v zvezke, vendar so bili ti zelo slabi, saj je papir držalo kar popivna in zato so bili zvezki spacani. Zelo veliko je bilo telovadbe, glasbe in seveda nemškega jezika. Učni program je obsegal predvsem snov, v kateri je bila povsod poudarjeno velika Nemčija in njena zmaga. Učitelji so bili do slovenskih učencev zelo strogi. Za vsako malenkost so jih telesno kaznovali, najbolj pogosto s palico. Znanje so ocenjevali z ocenami od 1 - 6. Najboljša je bila ocena 1. Tako kot na vsaki šoli so bili tudi med vojno učencem najljubši odmorji. Le v odmorih so se malo sprostili, poklepotali, seveda v našem slovenskem jeziku.

BLUTEN NAŠA ŠOLA MED VOJNO JE POSVEČEN 150 - LETNICI NAŠE ZAGORSKE ŠOLE

Sodelovali so učenci: Duši Gruber, Urška Gorenc, Irena Spolenak, Julija Klančičar, Alenka Ferlič, Silva Benko, Brigita Kunstek, Alenka Eozinšek, Mojca Palčič, Romana Rožmanec, Vesna Čukjati, Milka Lomšek in Tomaž Kukavica.

Knjižnica Mileta Klopčiča